

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 20 februari.

Kl. 11 f. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Att kontraktsprosten fil. dr Anders Teodor Adolf Wallerius, från prästgården i Hjærtums församling i Göteborgs och Bohus län, född den 12 april 1874, avled härstädes den 14 februari 1937, civilstånd gift, efterlevande makes födelseår 1878, dödsorsak: Influenta epidemica, bidr. dödsorsak: Broncho-pneumonia ac. enligt attest av läkare, skall här jordfästas den 22 februari 1937 i Sv. kyrkans ordning, skall här begravas den 22 februari 1937 å Hjærtums kyrkogård, betygar Hjærtums församling i Göteborgs och Bohus län, den 16 februari 1937.

Ernst Olsson,
v. pastor.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den efter herr Wallerius inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som upplästes, av kammaren godkänt.

§ 3.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 88, med förslag till lag om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 3 nästinstundande mars företaga följande val, nämligen:

val av dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, vilken enligt § 103 regeringsformen och § 69 riksdagsordningen äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, dels ock sex suppleanter i nämnden; samt

val av ej mindre tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, välja kommitterade för tryckfrihetens vård än även tre suppleanter för dessa valmän.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 12.

§ 5.

I enlighet med därom den 17 innevarande månad fattat beslut företogs val av ledamöter i utrikesutskottet.

Därvid avlämnades 149 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Anderson* i Råstock
 » *Ward*,
 » *Bagge*,
 » *Vougt*,
 » *Närlinge*,
 » *Lindqvist*,
 » *Andersson* i Rasjön och
 » *Anderson* i Norrköping.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

§ 6.

Härefter företogs val av suppleanter i utrikesutskottet.

Därvid avlämnades 127 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Eriksson* i Stockholm,
 » *Fast*,
 » *Skoglund*,
 » *Olsson* i Gävle,
 » *Svensson*,
 » *Hallén*,
 » förste vice talmannen *Jeppsson* och
 » *Lithander*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 7.

Enligt därom den 17 innevarande månad fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

- herr förste vice talmannen *Jeppsson*,
 » *Andersson* i Höör,
 » *Bagge*,
 » *Berg*,
 » *Björling*,
 » *Eriksson* i Stockholm,
 » *Fast*,
 » *Gezelius*,
 » *Hammarlund*,
 » *Hansson* i Rubbestad,
 » *Hansson* i Vännäsby,

herr *Hermansson*,
 » *Höglund*,
 » *Johanson* i Hallagården,
 » *Lindberg* i Umeå,
 » *Lindskog*,
 » *Lindqvist*,
 » *Magnusson* i Tumhult,
 » *Nilsson* i Antnäs,
 » *Olsson* i Mellerud,
 » *Olsson* i Rimforsa,
 » *Ryberg*,
 » *Weijne* och
 fru *Östlund*,

var och en med 105 röster; samt till

suppleanter:

herr *Johnsson* i Kalmar,
 » *Blomquist*,
 » *Lindberg* i Stockholm,
 » *Annér*,
 » *Eriksson* i Frägsta, och
 » *Nyblom*,

var och en med 72 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes härovan angiven, genom lottning.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 5—7 härovan omnämnda valen.

§ 9.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 89, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.

§ 10.

Vidare föredrogs samt remitterades till statsutskottet herr *Karlssons* i Munkedal *m. fl.* på bordet liggande motion nr 421.

§ 11.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 9 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 12.

Vid nu skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 167, innefattande delgivande av nämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om utredning angående sättet för erläggande av vårdavgift vid statens sinnessjukhus, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Ungern för undvikande av dubbelbeskattning; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.;

från bankoutskottet, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

från första lagutskottet:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befordran med luftfartyg, m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo, m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av bostad för en i Ammarnäs i Sorsele församling stationerad kontraktsadjunkt; samt

från statsutskottet:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av nya maskiner för mynt- och justeringsverkets räkning;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte två i ämnet väckta motioner; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 2, angående överlämnande till utrikesutskottet av vissa till konstitutionsutskottet hänvisade motioner i utrikespolitiska ärenden;

nr 3, i anledning av väckt motion om upphävande av bestämmelsen om uppresning vid voteringar inom riksdagens kamrar; och

nr 4, i anledning av väckt motion om en grundlagsrevision för vakthållning om demokrati i styrelsesättet med mera;

statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om försvarsfrågans och fredsfrågans sammanförande till ett odelbart problem;

nr 26, i anledning av väckta motioner angående ett påskyndat genomförande av den år 1936 beslutade försvarsordningen;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för inredande av ny sinnessjukavdelning vid centralfängelset i Malmö;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till statens byggnadslånebyrå;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer jämte en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående anslag till lånefonden för bostadsbyggande i städer och stadslänkande samhällen;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lånefonden för lantarbetarbostäder; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster; och

nr 9, i anledning av väckt motion med förslag till vissa lagbestämmelser angående återbrytande av dom som vunnit laga kraft;

andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring i 1 § i lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbelopp;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av f. inspektoren Axel Königsons i Granvik, Aareavaara, skuld till kronan på grund av virkesköp;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett utdiktningföretag inom Gunnarsbyn i Råneå socken av Norrbottens län;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godtagande av ackord å fordran för vissa från kronoegendomen Hättebo nr 1 i Jönköpings län försålda lägenheter;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa svenska spannmålsföreningen u. p. a. i likvidation berörande frågor;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Råneå elektriska kvarnaktiebolag från skyldighet att erlægga vissa fiskeavgifter;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av lägenheten Flyksnäs under landsfiskalsbostället Kråkered i Sätilla socken av Älvsborgs län;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa telegrafverket tillhöriga byggnader och tomter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av bestämmelserna för kapital- och räntebetalning å vissa ackordslån;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tre kronan tillhöriga lägenheter å Vaxön;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av

lägenheten Åsholmen i Storsjön i Jämtlands län från domänstyrelsens till flygvapnets förvaltning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område å Grängesbergs gruvallmänning i Kopparbergs län;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser för arbetarsmåbrukslån;

nr 24, i anledning av väckt motion angående inrättande av fond för inlösnings av vissa egna hem;

nr 25, i anledning av väckt motion angående ändring i lagen om enskilda vägar; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Herr *Andersson* i Falkenberg avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 422, bordlades.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	Österström	under	3	dagar	fr. o. m. den	19	febr.,	
›	<i>Kyling</i>	›	6	›	›	›	22	›
›	<i>Nilsson</i> i Steneberg	›	4	›	›	›	22	›
›	<i>Ericson</i> i Boxholm	›	4	›	›	›	19	›
›	<i>Tengström</i>	›	4	›	›	›	22	›
›	<i>Lindholm</i>	›	3	›	›	›	21	›
›	<i>Wolgast</i>	›	6	›	›	›	22	›
›	<i>Björting</i>	›	3	›	›	›	21	›
›	<i>Larsson</i> i Hede	›	3	›	›	›	22	›
›	<i>Johanson</i> i Huskvarna	›	3	›	›	›	22	›
›	<i>Svensson</i>	›	3	›	›	›	22	›
›	<i>Eriksson</i> i Frägata	›	4	›	›	›	24	›
›	<i>Gezelius</i>	›	3	›	›	›	22	›
›	<i>Weijne</i>	›	3	›	›	›	21	›
›	<i>Johnsson</i> i Kalmar	›	3	›	›	›	21	›
›	<i>Johansson</i> i Tväråselet	›	4	›	›	›	21	›
›	<i>Näsström</i>	›	4	›	›	›	24	›
›	<i>Bergström</i>	›	5	›	›	›	23	›
›	<i>Carlström</i>	›	2	›	›	›	20	› och
›	<i>Anderson</i> i Råstock	›	2	›	›	›	21	›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.56 f. m.

In fidem
Sune Norrman.

Måndagen den 22 februari.

Kl. 4 e. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 109, angående statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet;
- nr 111, angående ersättning åt förre eleven vid högre allmänna läroverket i Skövde S. H. Nilsson för skada till följd av olycksfall;
- nr 114, angående anslag för budgetåret 1937/1938 till universitetskanslers-ämbetet;
- nr 115, angående anvisande av medel för bestridande av vissa merkostnader för traktamentsersättningar till personal vid truppförband inom södra arméfördelningen för deltagande i vissa fälttjänstövningar;
- nr 116, angående förstärkning av anslag till vissa arbeten å mobiliseringsverket;
- nr 117, angående rätt för kaptenen N. E. Bouveng samt löjtnanterna A. W. Thorburn och G. V. Heüman att tillgodoräkna sig viss tid för placering i löneklass;
- nr 118, angående beredande av fri flyttning från Boden för vissa där tjänstgörande militära befattningshavare m. fl.;
- nr 119, angående befrielse för värnpliktige befälseven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till kronan;
- nr 120, angående ersättning till vissa personer i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring;
- nr 121, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon;
- nr 106, med förslag till lag angående tillägg till lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;
- nr 112, med förslag till skogshärbärgeslag m. m.; och
- nr 130, angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr statsrådet *Westman* överlämnade härefter Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 125, med förslag till lag angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.; och

nr 126, angående Sveriges bidrag till kostnaderna för internationell övervakning av utförseln och resandetraffiken till Spanien.

Vid remiss av
propositioner-
na nr 125 och
126.

Herr talmannen tillkännagav, att det framställts begäran om omedelbar remiss av dessa propositioner till vederbörande utskott.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr **Kilbom**, som anförde: I den redogörelse, som i pressen förekommit beträffande innehållet i den proposition — jag syftar närmast på den först avlämnade — som i dag avgivits i denna fråga, har påståtts, att det i Spanien påginge ett inbördeskrig. Det kan ju råda rätt delade meningar om vad som menas med inbördeskrig. Men händelserna i Spanien lära svårigen — såvitt jag kan bedöma — utan mycket pressande av vanligt språkbruk kunna komma in under denna beteckning. Det gäller väl tvärtom ett i regelrätt ordning igångsatt uppror mot en laglig regering av officersjuntor, ett uppror, som därtill understödes av andra makter, Italien och Tyskland. Det kan inte hjälpas, herr talman, att man i samband med avlämnandet av sådana propositioner som de här föreliggande nödgas återkomma till åtminstone en del av de frågor, som hela detta ärende och därmed sammanhängande händelser rullat upp, ehuru det synes oss, att detta närmast väl borde åligga dem, som säga sig ha större rätt till titeln demokratiens försvarare än vad man är villig att tillerkänna oss på vänsterkanten inom arbetarrörelsen.

Den behandling, som den spanska regeringen blir föremål för från de demokratiska staterna, är ingenting annat än en medverkan från dessa staters sida till en likvidering av den demokratiska ordningen i Spanien. Denna uppfattning finner till på köpet stöd i en mycket fast och utpräglad världsoption. För min del vill jag ingalunda påstå, att man haft denna subjektiva avsikt, men jag tror, att det blir ännu svårare för någon annan att hävda någonting annat, än att det objektiva resultatet kan komma att bli en likvidering av demokratien. Man kan nämligen vara på det klara med att hela den non-interventionspolitik, som bedrivits, har inneburit det ena stora spegelfäkeriet efter det andra. Jag vill icke påstå, att detta har varit fallet från alla de deltagandes sida; det vore förvisso oriktigt. Å andra sidan vill jag inte lämna någon garanti för att inte de drivande krafterna åtminstone i ett land och dess politik i detta samband ha haft till syfte att förhindra något verkligt stöd åt den lagliga regeringen i Spanien. Jag kan inte underlåta, herr talman, att i detta avseende understryka, vad som skrivits av regeringsorganet — det ena av dem; detta sagt utan varje som helst ironi mot regeringen. Herr Pauli skriver i Social-Demokraten den 17 februari:

»Medan non-interventionskommittén i London fortsätter sina manipulationer, vilka, som New Statesman skriver, 'ingen hederlig människa kan åse med annat än avsmak och förtvivlan', och anstränger sig att vidmakthålla en illusionernas 'rökriddå' till skydd mot verkligheten, sticker denna verklighet varje tidningsläsare hjärt i ögonen.»

Den 19 februari, två dagar senare, skriver herr Höglund:

»Noninterventionspolitiken, som ju på papperet godtagits av fascistmakterna men som i verkligheten förfuskats till en kuliss, bakom vilken hjälpen till upprorsgeneralerna och landsförrädarna organiserades av italienare och tyskar, skall fortsätta.»

I stället för att de demokratiska staterna enhetligt borde ha trätt in för att lämna hjälp åt den demokratiska regeringen i Spanien, ha de de facto underlättat för de fascistiska staterna att bekämpa denna regering. Det skulle verkligen vara ett intressant spörsmål att få utrett, om man på det hållet tror, att demokratien i Europa stärkes genom ett sådant uppträdande. Bli

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

det inte snarare den andra parten, som kommer att få ökad styrka genom det tillstånd, som nu råder. Enligt en uppgift, som till och med förekommit i Times, landsattes 50,000 italienare i Spanien och togo — icke hjälpte till att taga — Málaga och skaffade därmed Italien en hamn vid Medelhavet, varifrån det kan rikta en stöt mot dem, som förut ha intressen där. Trots att vi ha kunnat iakttaga allt detta, kommer man nu och föreslår, att enskilda skola straffas, om de våga försöka göra, vad regeringen borde ha gjort.

Bedrägeriet skall alltså fortsätta. Jag citerar på nytt herr Höglund, som i fortsättningen på den artikel, jag nyss citerade, skriver följande:

»Fråga är, om non-interventionspolitiken härmed — med anledning av franska regeringens beslut i frågan — har räddat sitt fortsatta existensberättigande. Väl kan det vara möjligt, att de nu beslutade kontrollåtgärderna kunna i betydande grad försvåra för fasciststaterna att fortsätta med sin folkrättsligt illegala trafik på Spanien. Men som de stora skämtare med allt vad demokrati och fred heter, som Hitler och Mussolini äro» — det är nog smicker att kalla dem skämtare i detta samband — »så komma de ju själva att delta i denna kontroll — är det någon, som kan hålla sig för skratt, när dessa herrar skola kontrollera sig själva och varandra? Även om ledningen av denna kontroll överlätes på England, som dock icke heller det varit vidare intresserat av saken tidigare, så har man svårt för att tro på effektiviteten i nämnda åtgärder.»

Är det någon som tror, att man har någon garanti för att icke å de sträckor av spanska kusten, som kontrolleras av Italien och Tyskland, komma att landsättas stora truppstyrkor, krigsmateriel o. s. v., att icke det hela kommer att fortsätta i precis samma takt som hittills? Dessutom är det ju oklart, om Portugal överhuvud taget kommer att delta i denna aktion. Vad ha herrarna i Rom och Berlin gjort för att man nu plötsligt skall börja sätta tro till dem? Ha de icke tvärtom under de gångna månaderna använt varje tillfälle för att bevisa, att deras ord ingenting är värt? Men nu, då de plötsligt få i uppdrag att på egen hand kontrollera vissa spanska kuststräckor, säger man: detta tro vi på. Det är denna bluff, som vi skola medverka till att upprätthålla. Alldeles bortsett från, herr talman, vilken uppfattning man i övrigt har om händelserna i Spanien, nog måste man väl ändå säga, att flatheten har gått så långt, att det inte finns namn för densamma.

Här föreslås nu kontroll på att inga svenska frivilliga skola få resa till Spanien och hjälpa den spanska regeringen. Men har den svenska regeringen ens ifrågasatt, vilka som skola kontrollera, att de 50,000 italienarna dragas bort från Spanien? Har den svenska regeringen ifrågasatt, vilka som skola ombesörja, att de tyska trupperna dragas därifrån? En av det franska socialdemokratiska partiets ledare, Zyromski, som torde känna dessa förhållanden väl, skriver i denna fråga i dagens nummer av Social-Demokraten:

»Först och främst är det beträffande de 'frivilliga' synbarligen icke fråga om att draga tillbaka de tyska och italienska trupper, som sedan flera veckor i ständigt växande antal landsatts på den iberiska halvön och som möjliggjort att avhjälpa den brist på effektiva styrkor, som svårt drabbat Franco, sedan hans första stora offensiv mot Madrid misslyckades. Under dessa förhållanden blir förbudet för 'frivilliga' ett nytt bedrägeri. I detta upprepande av begångna misstag ligger något tragiskt. Det var tyska trupper som möjliggjorde offensiven vid Jarama, som ledde till att regeringstrupperna icke kunde begagna sig av stora vägen Madrid—Valencia. Det var italienska trupper som möjliggjorde offensiven mot Málaga och som erövrade denna hamnstad — en värdefull stödjepunkt för den italienska flottan, som på det sättet fullbordar upprättandet av den fascistiska hegemonin i västra Medelhavet. Om dessa trup-

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

per med deras fulländade materiel få stanna kvar, så spelar non-interventionen ingen roll. Eller rättare: den kommer att fortsätta att verka endast mot den republikanska regeringen.»

Och detta skola vi nu här i Sverige bidraga till, åtminstone i moraliskt hänseende, genom att godkänna det regeringsförslag, som i denna fråga föreligger. Zyromski fortsätter:

»Därför måste man, om icke dessa trupper åter hemsändas, betrakta överenskommelsen de facto riktad mot det republikanska Spanien.» — — — »En annan anmärkning: Varför har man fastställt ett så avlägset datum som den 6 mars för kontrollen över vapenleveranserna? Missgreppet av augusti månad går igen. Från den 8 till den 28 augusti försågo Tyskland och Italien rebel-lerna fullständigt med materiel, i det de utnyttjade uppskoven med förhandlingsproceduren.»

Hela denna historia skall alltså nu fortsätta. Jag känner icke till vad den svenska regeringen har gjort i internationella rådslag, om den överhuvud taget har gjort något för att göra slut på dessa förhållanden. Men har den icke gjort någonting, då är den dubbelt medansvarig för denna politik. Ansvaret blir tungt nog, synes det mig, genom framläggandet av en proposition som den föreliggande.

Det är rätt så betecknande, att man i Spanien har en mycket klar och bestämd uppfattning om vad non-interventionsåtgärderna innebära. I dagens nummer av Svenska Dagbladet finner jag ett av Times förmedlat telegram från Madrid, enligt vilket en av regeringens tidningar, »Politica», skriver följande:

»Det är otänkbart, att de stater, som hittills upprätthållit kollektiv rätt, frihet och säkerhet och som åtagit sig försvaret av freden, skulle nöja sig med ett förväntansfullt och nästan i tysthet åse det fruktansvärda skådespel, som erbjudes av Spanien, dränkt i blod av den internationella fascismen. Det är svårt förklara, hur de två västeuropeiska demokratierna kunnat underlåta att försvara ej blott den spanska republikens rätt och intressen utan även sina egna intressen, vilka med varje dag bli alltmera hotade.»

En annan Madridtidning, El Sol, skriver, »att det spanska folket hälsar förbudet mot frivilliga med absolut likgiltighet och betraktar det som blott en ny, gagnlös formel, genom vilken Europas demokratiska regeringar skylla sin likgiltighet över att förstörelsens och barbariets krafter plundra våra städer, mörda försvarslösa kvinnor och barn och förstöra våra konstskatter.»

Ja, det står verkligen så, herr talman: »Europas demokratiska regeringar skylla sin likgiltighet över att förstörelsens och barbariets krafter plundra våra städer, mörda försvarslösa kvinnor och barn och förstöra våra konstskatter.»

I varje fall, herr talman, kunna vi inom det parti, som jag representerar, inte stillatigande finna oss i något sådant. Vi ha den största förståelse för ett litet lands svårigheter att i dylika frågor uppnå resultat. Vi ha också den största förståelse för att regeringen i Sverige icke på egen hand kan förklara krig mot Tyskland och Italien. Men vi ställa samtidigt frågan: Hade det inte varit rimligt att begära, att den svenska regeringen vid de internationella rådslag, i vilka den efter förmåga deltog, skulle ha verkat för ett annat uppträdande från de demokratiska staternas sida i Europa än vad som nu från dess sida varit fallet? Måhända gör man på sina håll den reflexionen, att regeringen kanske har gjort detta. I så fall är det, såvitt jag kan bedöma, en beklaglig underlåtenhet, som knappast kan stärka regeringens ställning i breda kretsar, att den inte har meddelat riksdagen, åtminstone i de former, som härvidlag enligt grundlagen stå till buds, vad den har gjort och vilka synpunkter den har företrätt.

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

Här föreligger nu ett förslag, att man skall stoppa möjligheten för frivilliga att inresa i Spanien, och detta trots att Spanien har en på legal väg tillkommen regering och åtnjuter skydd av internationella rättsbestämmelser. Frivilliga, som äro beredda att offra livet för den spanska demokratien, skulle stoppas vid gränsen, och vill det sig illa, skulle såväl de själva som de, som animerat dem till att resa, även kunna få fängelsestraff. Jag undrar, om inte just detta motiverar frågan: Vilka perspektiv öppnar en sådan lagstiftning? Antag att vi få en högerregering någon gång och att vi här i landet utsätts för samma händelser, som nu inträffat i Spanien. Är det då meningen, att man under sådana förhållanden skall ingripa mot dem, som vilja kämpa för demokratien, och att regeringen öppet — det behöver man kanske inte tvivla på — skall med hela statsapparaten till sitt förfogande ställa sig på de upproriska officersjuntornas sida? Det är en tanke, som jag tror, att man inte utan vidare kan avfärda.

Hur underligt ha förresten icke händelserna utvecklats sig! År 1917, mot slutet av världskriget, förekommo också resningar i skilda länder. Den gången reste sig Rysslands arbetare och bönder, men då gjorde de demokratiska regeringarna vad de kunde för att hjälpa arbetarnas och böndernas motståndare. Och vad gjorde samma regeringar, då det gällde händelserna i Finland 1918? Då skyndade man sig att tillsammans med det kejsarstyrda Tyskland ingripa på de reaktionäras sida mot arbetarklassen. Nu gör man på samma sätt, under det man fortsätter att tala om demokrati. Arbetarklassen har inte mer än en mening i denna fråga — sin solidaritet för Spaniens arbetare och för demokratien kämpande folk. All vår solidaritet är på den spanska regeringens sida, och vi bekämpa de banditer i Spanien och utom Spanien, som uppträda som de nu göra därnere.

Internationella transportarbetareunionen antog häromdagen en resolution — det är en sammanslutning, som icke kan sägas stå på vänster sida inom arbetarrörelsen. Med så mycket större glädje ber jag att få anföra dess uttalande till riksdagens protokoll. Det heter i resolutionen:

»Efter en grundlig diskussion av läget i Spanien godkänner exekutivkommittén alla åtgärder I. T. F:s sekretariat vidtagit i samarbete med anslutna organisationer för att understödja den konstitutionella regeringen i Spanien i dess kamp för rättvisa, frihet och demokrati. Kommittén vädjar enträget till alla anslutna organisationer och deras medlemmar att så mycket som möjligt intensifiera sin aktivitet till förmån för de spanska kamraterna och uppmanar alla till I. T. F. hörande organisationer att använda alla lämpliga medel för att utöva inflytande på den allmänna opinionen och de politiska partierna i resp. länder med det syftet att regeringarna i de demokratiska länderna uppmärksamgöras på spanska regeringens rättighet» — observera uttrycket: *rättighet* — »att erhålla de nödiga medlen för att försvara sig själva och undertrycka upproret.»

Ännu en gång: vi begära inte, att den svenska regeringen skall börja på att skicka vapen till de spanska regeringstrupperna, men den borde i de internationella rådslagen ha kunnat verka för en linje, som är fastslagen i internationell rätt och för ett enhälligt stöd från de demokratiska staterna för den demokratiska regeringen i Spanien. Den komedi, som har pågått under månaderna, skall man nu fortsätta att medverka i. De i propositionen föreslagna åtgärderna komma att leda till raka motsatsen mot vad de uppges syfta till. Det blir dubbelt upprörande, då man som här tränger in på den enskildes allra känsligaste fri- och rättigheter. Har icke längre den enskilde medborgaren rätt att kämpa för frihet och framåtskridande? Skall han nu icke heller ha rätt att kämpa mot det barbari, som inför en hel världes ögon utspelas i Spanien? Var hamnar man, om man skall knäslätta sådant?

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

Herr talman! För dagen måste jag hemställa, att propositionerna läggas på bordet. Det föreligger ingen anledning att med hänsyn till propositionernas innehåll påskynda deras genomdrivande för Sveriges vidkommande. Därtill kommer — och det är mitt huvudskäl — att propositionerna röra mycket vittgående spörsmål, som kräva ett så ingående studium, att man som riksdagsman har all rätt att få nödig tid på sig för att ordentligt taga del av desamma.

Jag hemställer, herr talman, om bordläggning.

Vidare yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Man frågar sig, när man tar del av regeringens förslag i denna fråga, om det kommer att leda till, att det äntligen blir ett slut på den komedi, som spelats under mer än ett halvt år i den spanska frågan, eller om det bara betyder, att man skall fortsätta i samma spår som man förut varit inne på med sådan tveklaktig framgång åtminstone för den sak, som man officiellt säger sig vilja tjäna. Jag måste, när jag tagit del av detta — jag har inte varit i tillfälle att läsa igenom propositionerna, ty de ha just nu kommit på riksdagens bord, men man har ju sett referat i pressen rörande denna fråga — jag måste ställa den frågan: Är det verkligen ett försök, kan man betrakta detta och en rad liknande åtgärder i andra länder som ett försök att åstadkomma en förändring, att göra slut på den fascistiska interventionen i Spanien? I så fall tvekar jag inte ett ögonblick att säga, att då borde man ur arbetarsynpunkt helt kunna understödja en sådan här proposition. Men det finnes redan nu — och det har redan påpekats av herr Kilbom i hans anförande — en rad påtagliga svårigheter, som göra, att man bara stärkes i sin misstro mot det förslag, som nu framlägges för den svenska riksdagen och även inför andra folks representationer.

För det första dröjer det länge, innan den övervakning, som i samband härmed ifrågasättes och till vilken Sverige skall betala ett visst bidrag, träder i kraft. Den skall inte träda i kraft förrän den 6 mars, och det är en tid dessförinnan, som man med all säkerhet får förutsätta att Tyskland och Italien komma att använda mycket villigt och framgångsrikt för att säkra segerutsikterna för den part de tagit ställning för, nämligen de spanska upprorsmännen. För det andra säges i propositionen eller i non-interventionskommitténs överenskommelse, som är grundvalen för regeringens förslag, ingenting om hur det skall bli med de arméer, som redan finnas i Spanien, Tysklands och Italiens arméer. För det tredje kan man redan nu ha mycket starka skäl att tro, att den bevakning, som ifrågasättes, kommer att bli illusorisk. Tyskland och Italien skola bevaka att de inte själva sända trupper och krigsmateriel till Spanien. Den bevakningen av vi inte mycket på, inte jag åtminstone, efter Tysklands och även Italiens många officiella deklARATIONER, hur de strunta i internationella överenskommelser och fördrag. Och vad England beträffar, är det så, att engelsmännen skola få skicka 150 man, som skola bevaka den mer än tusen kilometer långa gränsen mellan Portugal och Spanien för att hindra, att portugiserna fortsätta med sin tidigare verksamhet att understödja de spanska rebellerna. Jag tror inte på den bevakningen, och jag gör en parallell med bevakningen av den spansk-franska gränsen, som skall ske efter de internationella reglerna, medan däremot den spansk-portugisiska gränsen inte kommer att bevakas efter samma principer. Redan på grund därav är man misstänksam. Genom Portugals ställningstagande och vetskapen om att Portugal i hela frågan spelat under täcke med Tyskland och Italien, misstänker man omedelbart, att Portugals åtgärder bara ha till syfte att hålla landet som en reserv, om det skulle börja bli trångt för Franco och de spanska fascisterna.

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

Sedan till själva den proposition, varom det nu är fråga. Det har sagts här av den föregående talaren, att man inför en ny rättsprincip — och det är onekligen riktigt — en underlig rättsprincip, enligt vilken man skall kunna straffa med upp till ett halvt års fängelse människor, som av ideella skäl äro beredda att ge sina liv för den sak de vilja tjäna. Och enligt en allmän mening är det en god sak det här gäller, nämligen att skydda kvinnor och barn, att skydda ett styrelsesätt, som folket självt i demokratisk ordning fastställt, att skydda ett land mot invasion från andra makters sida. Jag fruktar, att Sveriges arbetare komma att få mycket svårt att godkänna den nya princip, som propositionen här vill knäsetta.

Om man skulle försöka betrakta saken ur spansk synpunkt, skulle ju de åtgärder, som Sverige och andra länder vidtaga, te sig ännu mer upprörande. Vi kunna jämföra denna regering med den regering, som satt i Spanien, när Franco inledde sitt uppror — och detta uppror var ju samtidigt ett krig från två stormakters sida — mot den lagliga regeringen. Om vi tänka på att den regering, som sitter, stödd av arbetare och bönder och en del småfolk i övrigt, att denna regering isoleras, men inte bara isoleras utan isoleras på det sättet, att det blir en hjälp för upprorsmakarna, skola vi ha lättare att sätta oss in i vilka stämningar och uppfattningar om demokratien och den internationella folkrättens övervakare, som i dag måste göra sig gällande hos det olyckliga spanska folket. Man har nu bedrivit denna non-interventionskomedi i ett halvt år och man har ingenting annat uppnått, än att man har ökat möjligheten för Franco och de spanska fascisterna att bedriva sin verksamhet. Under de första veckorna — för att inte tala om den första veckan — voro de spanska upprorsmakarna slagna på väsentliga punkter. Det var först med det öppna understöd, som Tyskland och Italien genomförde, och först genom den avspärning, vilken de demokratiska staterna genomförde, som svårigheterna att stävja upproret på allvar började inställa sig för det spanska folket och den lagliga spanska regeringen.

Här sitta nu på regeringsbänken de båda, som äro huvudansvariga för propositionen, nämligen hans excellens utrikesministern och justitieministern. De svara naturligtvis inte på frågor utan vidare, men jag skulle i alla fall vilja ställa en fråga: Tro verkligen herrarna, att det med dessa åtgärder kommer att bli slut på den italiensk-tyska trafiken till Spanien? Om de skulle besvara frågan med ja, skulle det underlätta högst väsentligt inte bara för mig utan även för de övriga regeringsmedlemmarnas partivänner här i kammaren och ute i landet att taga positiv ställning i fråga om en sådan sak, oavsett att man tycker, att det principiellt är alldeles uppåt väggarna att göra det.

Sverige kan naturligtvis inte driva en politik alldeles oberoende av vad England och Frankrike göra. Den saken är tämligen klar, och det vilja inte vi för vår del förutsätta. Men vi mena ändå, att Sverige befinner sig inte i samma tvångsläge som exempelvis Frankrike. Sveriges åtgärder ställa inte på samma sätt som Frankrikes åtgärder på dagordningen frågan om ett nytt stort krig mellan olika europeiska stater. Sverige är en litet stat och borde ha haft — det tror jag åtminstone — samma möjlighet som exempelvis Mexico att använda sig av under denna tid. Men, oavsett, om man måste utgå från att Sveriges medverkan är nödvändig för att på det viset pressa de stater det närmast gäller i detta fall, nämligen de fascistiska stormakterna, om det är så, vill jag uttala den förhoppningen, att regeringen, som ju får en fullmakt i frågan, inte använder sig av densamma, förrän det är klart, att åtgärderna verkligen leda till resultat och att inte bara de stater, som mer eller mindre öppet äro sympatiskt inställda mot det spanska folkets frihetskamp, skola engagera sig och därigenom ge ännu vidare ram åt dem, som vilja slå ner det spanska folket i

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)
dess kamp för friheten. Vi tro inte för vår del på den taktik, som de demokratiska staterna företräda. Vi ha uppfattat non-interventionspolitiken närmast som ett försök att undvika att göra någonting, att få en någorlunda godtagbar motivering för att man själv står fullständigt passiv, medan de stater, som nu störa världens fred, i full frihet skola få genomföra sina dispositioner. Vi vilja internationellt samarbete. Det är klart, att det inte går för en liten stat att isolera sig. Men vi vilja inte ha ett samarbete, som ger frihet åt de stater, som hota freden, utan vi finna först då ett samarbete rimligt, naturligt och värt stöd, när det bidrager till att isolera de stater och försvåra dessa staters krassa politik, som spela med världsfreden som insats.

Av vad jag redan sagt är det tämligen klart, att vi, även om vi principiellt finna en sådan sak motbjudande, anse, att man kan understödja den under vissa betingelser, nämligen framför allt den betingelsen, att det bidrager till att låta det spanska folket göra upp sina inre angelägenheter för sig självt. Om det bidrager till att stoppa de stormakter, som i dag driva sitt spel nere i Spanien, att förhindra deras leveranser av krigsmateriel och av s. k. frivilliga, som ju inte äro någonting annat än reguljära arméer, utrustade till tänderna, om det bidrager därtill, då anse vi för vår del i motsats till det socialistiska partiets ställning i frågan, att då bör man stödja detsamma. Då är det ändå ett steg i rätt riktning i nuvarande situation, men också endast under den förutsättningen. Och jag vill upprepa, vad jag tidigare sagt, att jag hoppas, att rgeringen använder fullmakten så, att först i det ögonblicket, då det är klart, att nu blir det en ändring, nu kommer man inte att fortsätta som tidigare, först då skall Sverige medverka i denna politik.

För övrigt vill jag uttrycka min förvåning över herr Kilboms anförande. Det var det lilla felet därmed, att det inte var sitt eget partis uppfattning, sådan den framgått i tidningspressen, som han företrädde.

Herr talman! Jag har velat redan nu, när propositionen skall remitteras till utskott, framföra dessa synpunkter, innan riksdagen avgör saken.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! De anföranden som hållits ge mig anledning att i all korthet något erinra om den princip, som ligger bakom den non-interventionspolitik, för vars genomförande en internationell konferens, som omfattar alla europeiska stater utom Schweiz, nu sedan åtskilliga månader tillbaka arbetar i London.

Denna non-interventionspolitik är, som var och en lätt inser, baserad på grundsatsen, att folken själva skola äga rätt att bestämma rörande sin författning. Den är grundad på den åskådningen, att man inte kan genom gripande med våld utifrån förskona ett folk från att vandra den lidandets väg, som på grund av dess inre förhållanden folket måste gå för att slutligen nå fram till ett tillstånd av inre frihet och lagbunden ordning. Den verkliga innebörden av denna princip framstår klarare, om man mot den uppställer den motsatta principen. Den principen är naturligtvis ingenting annat än idékrigets princip, en princip, som ju i gångna århundraden satt världen i brand, en princip, som bland annat legat bakom den blodiga period i mänsklighetens historia, som är känd under namnet av religionskrigens tidevarv.

Ett annat skäl för den non-interventionspolitik varom jag nu talar har varit hänsyn till världsfreden. Man har haft den uppfattningen inom non-interventionskonferensen, att non-interventionspolitiken vore det bästa medlet att förebygga, att den brand, som rasar i Spanien, skulle sprida sig ut över världen.

Här har riktats kritik mot västerns demokratiska stater, för att de ansluta sig till denna non-interventionspolitik. Det har sagts, att de härigenom skada demokratiens sak i världen. Jag är emellertid övertygad om att dessa stater,

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

som ligga händelserna i Spanien närmare än vi, och som äro bättre underrättade om vad som där tilldrager sig, ha större förutsättningar att kunna bedöma verkningarna av non-interventionspolitiken än vad de ärade talare, som uppträtt i denna debatt, ha haft. Jag för min del har till dessa länder den tilltron, att deras politik skall visa sig icke hava den verkan, som man här sagt sig befara.

När den svenska regeringen nu ansluter sig till non-interventionspolitiken, har det givetvis framför allt berott därpå, att vi inom regeringen för vår del kunna omfatta de principer, på vilka denna politik är baserad, och att också vi varit angelägna om att icke genom våra åtgöranden åstadkomma, att det sorgespel, som nu utspelas i Spanien, blir ett sorgespel, som utspelas med världen såsom scen.

Den svenska regeringen har fått mottaga klander för att den icke tidigare för riksdagen framlagt det lagförslag, som nu lagts på riksdagens bord. För min del har jag intagit den ståndpunkten, att den svenska regeringen skulle vidtaga en sådan åtgärd först, då det blev nödvändigt att göra det såsom ett led i en internationell samverkan, men att när Sveriges framträdande behövs för att denna internationella samverkan skall bli en verklighet, den svenska regeringen icke bör taga på sig det oerhörda ansvar, som skulle följa, om Sveriges regering ställde sig utanför.

Herr Vougt: Herr talman! Medan herr Kilbom hade ordet, satt jag i min bänk och tyckte, att det kanske skulle vara bra, om det från annat håll säges ifrån, att herr Kilbom säkerligen icke är ensam om de känslor, som han här givit uttryck åt, när han skildrade den tragiska bilden av det i Spanien pågående kriget. Även om man kan dela herr Kilboms känslor, måste man nog säga sig, att starka skäl föreligga för Sveriges medverkan till en internationell politik. Dessa skäl måste tala starkare än känslorna.

Jag ser helt enkelt non-interventionspolitiken mot Spanien såsom en kollektiv trygghetsaktion. Jag medger gärna, att om man jämför denna med den tidigare kollektiva trygghetsaktion, som vi nyss upplevat, d. v. s. försöket att genom ekonomiska sanktioner gentemot angriparen komma den angripna staten till hjälp — en politik, som ju den gången misslyckades — så ter sig den politik man nu för ännu mera blygsam, därför att det här snarast gäller ett avtal, som träffats om att hjälpa varken angriparen eller den angripna parten. När Europas stater enats om detta, sker det med den motivering, som nyss så klart angavs av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, nämligen för att undvika en spridning av konflikten samt en gång för alla knäsetta och inpränta den uppfattningen, att varje stat måste ha rätt att göra upp sina inre mellanhavanden. Jag föreställer mig, att Europas historia under de närmaste tio åren kan komma att bjuda på ganska många likartade tyfäll — fall av krigiska förvecklingar av samma art som nu, d. v. s. att det inom en stat uppstår ett blodigt inbördeskrig och att andra stater av olika skäl frestas att ingripa. Jag tror, att det är oerhört värdefullt med tanke på den möjligheten, att vi nu säga ifrån så bestämt, som man överhuvud taget kan göra det, att en sådan utveckling skulle bringa Europa att gå under.

Det är klart, att om man sedan bedömer non-interventionsavtalets möjliga verkningar på den pågående striden i Spanien, måste man se dem mer eller mindre mörka, allt efter som man betraktar det såsom sannolikt eller icke sannolikt, att de idéer, som vi bruka kalla fascismens, överhuvud taget äro segerrika i det långa loppet eller icke.

Jag tror icke, herr talman, att det är riktigt att resonera, såsom man gör på sina håll här i landet, att vi äro tvungna att vara med om denna politik. Vi

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

äro nödsakade att vara med av samma skäl som andra stater, men vi skulle ägt en betydligt större möjlighet att denna gång föra en säraktion, därest opinionen i Sverige ansett det vara riktigt. Under den förutsättningen att de svenska vapenfirmorna voro villiga att sälja vapen till Valenciaregeringen, har icke något hinder erbjudits för Sverige att göra det. När vi icke gjort det, ha vi tagit samma motivering till utgångspunkt för vårt ställningstagande som andra stater. Det är principiellt taget non-interventionspolitikens skäl.

Sedan var det endast en liten sak, som jag skall be att få bringa på tal. När jag här läst igenom propositionen så pass noggrant, som det på en kort stund varit mig möjligt att göra, har jag funnit, att där icke finns annat än en mycket knapphändig redogörelse för övervakningsplanen. Jag föreställer mig, att detta kan bero på att den ännu icke är fullt utarbetad, eller att den måhända icke på grund av den korta tid, som stått till buds, kunnat översättas till svenska och bifogas det övriga materialet. Om intet hinder möter, tror jag emellertid, att det skulle vara värdefullt, om denna övervakningsplan, till vilken Sverige skall betala så mycket pengar, bringas till offentligheten. Ty det är, som herr Kilbom och ävenledes herr Hagberg i Luleå antydde, på det sättet, att opinionen i Sverige är mycket skeptisk gentemot möjligheten att genomföra en övervakning, och följaktligen är man också tveksam gentemot de offer, som Sverige pekuniärt skulle bringa för att föra övervakningen igenom. Om därför en noggrann redogörelse för övervakningsplanen kunde offentliggöras, tror jag, att det vore nyttigt. Måhända kan den också överbringas till vederbörande utskott.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag tror icke, att någon utom arbetarkretsarna skall förväna sig över att man blir upprörd, så fort denna fråga kommer på tal. För mig har det icke varit någon möjlighet att sitta på parkett vid behandlingen av detta problem. Med eller mot ens vilja dras man med hela sin själ in för denna fråga, och jag måste bestämt säga, att om icke den allmänna opinionen i de demokratiska staterna klarare och tydligare samt mera medvetet uppträder, så lära de icke komma så långt mot banditerna, vars enda vapen och argument är revolvern.

Jag har ingen anledning att ett ögonblick betvivla — jag har av vissa skäl velat säga detta — regeringens ärliga tro på att den föreslagna åtgärden skall leda till vad den syftar till. För mitt vidkommande har jag emellertid en rakt motsatt uppfattning. Det förefaller mig, som om en fortsatt tro på non-interventionspolitiken skulle bra nära göra skäl för namnet god tro. Ty här har ju dock under de månader, som gått, gång på gång visat sig, att man säger ja och amen till förklaringar, att nu skola vi göra det eller det, och man så bryter det ögonblickligen. Vad finns det nu för anledning tänka, att de, som tidigare uppträtt på detta sätt, hädanefter skola uppträda annorlunda? Ha de icke varje gång, när den demokratiska regeringen och dess trupper försatt sina motståndare i ett svårt läge, utan minsta tvekan satt sig över vad de tidigare försäkrat, att de icke skulle sätta sig över? Om, såsom herrarna tro — jag antar ni hoppas det — den demokratiska regeringen på detta sätt får övertaget, vad är det då, som garanterar, att icke de tvenne makter, som jag här åsyftar, på nytt ingripa, vilket ju kan ske så mycket lättare, som de fått vissa områden, som de nu bevars väl skola kontrollera?

Jag har i och för sig ingenting emot den uppfattning, som säger, att folken skola själva få göra upp sina inre mellanhavanden, men jag nödgas tillägga, att en sådan princip i sin politiska utformning och tillämpning alltid måste bli va mer eller mindre partisk mot de arbetande klasserna. Det förhåller sig

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)

precis på samma sätt med striden mellan klasserna i olika länder: de besittande ha alltid större möjligheter än arbetarklassen.

icke heller är det någon, som vill driva en politik, som skulle kunna öka riskerna för krig. Men, mina herrar, är det dock icke så, att man kan hävda, att det är en mindre god metod att förhindra krig att falla undan för de fascistiska staternas politik, eftersom denna för till krig? Man kan verkligen, synes det mig, hävda en sådan uppfattning.

Vad slutligen angår verkningarna av non-interventionspolitiken säger justitieministern, att han har allt förtroende till att de stater, som ligga intill Spanien, bättre kunna bedöma denna politik än vi, som ligga långt bort. Ja, men varför då icke fortsätta detta resonemang. Om de stater, som ligga nära Spanien, ha bättre möjlighet att bedöma non-interventionspolitikens verkningar än vi ha här i Sverige, har då icke Spanien självt ännu större möjlighet att bedöma dessa verkningar? Hans excellens utrikesministern vet, i varje fall bättre än jag, antar jag, hur vederbörande i och omkring Valenciaregeringen bedöma non-interventionspolitiken.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill passa på att tacka herr justitieministern för hans svar. Hans svar blev precis vad jag förutsatte och kunde icke gärna bli något annat än att han sade sig tro, att nu skulle det bli bättre än det hittills varit genom de åtgärder, som non-interventionskommittén har beslutat. Det vore ju för galet, om regeringen icke skulle tro det åtminstone, när den framlägger en sådan ur många synpunkter diskutabel proposition som denna.

Jag vill också passa på att understryka vad justitieministern yttrade om att Sveriges uraktlåtenhet att ingripa omedelbart var förestavat av den riktiga uppfattningen, att det icke fanns någon anledning för vårt land att gå före en del andra stater i fråga om åtgärder för att isolera det spanska folket i dess kamp. Emellertid tror jag icke, att England har bättre förutsättningar att kunna bedöma denna sak, betraktad ur reell synpunkt, ty de, som i England bestämma över utrikespolitiken, tyckas icke ha precis samma mening som en del andra regeringar, till vilka jag tror mig kunna räkna även Frankrike. Det är ju icke att undra på om en högerregering känner sig mera intimt lierad med Franco och fascisterna. Man behöver ju bara se, hur en del så kallade liberala blad här i landet taga ställning för de spanska fascisterna. Jag undrar alltså icke på det, men just därför att det är en sådan regering i England, hyser jag den största misstro till alla dess åtgärder och icke minst till dess åtgärder i denna fråga.

Det är alldeles klart, att det vägledande för den svenska regeringen och många andra regeringar, när de ha gått med på detta eländiga non-interventionsspel, har varit en strävan att förhindra, att det spanska inbördeskriget skall slå över på internationell botten och bli ett krig mellan olika stater. Just på den punkten tycker jag emellertid, att all erfarenhet visar, att denna politik icke leder till resultat. Möjligen kan den tillfälligt uppskjuta en sammandrabbning, men den ökar icke möjligheterna att undslippa densamma. Man behöver ju blott se på Abessinien. Icke blev Italien nöjt med att sluka Abessinien! Det var en munskbit, som bara ökade aptiten i stället för att minska densamma. Man hade knappt avslutat den affären, förrän man var färdig att gripa sig an med den spanska affären. På samma sätt är det med Tyskland. Icke nöjer sig Tyskland bara med att få fria händer i vissa situationer. Varje framgång, som det vinner för sin politik, anser jag för min del enbart ökar faran för en ny och större förveckling. Åtminstone vad som tidigare förekommit i non-interventionskommittén har ju icke varit annat än bibelspråk

Vid remiss av propositionerna nr 125 och 126. (Forts.)
 för vargar. Någon verkan i fredsbevarande riktning eller någon verkan för att hjälpa det spanska folket att utan inblandning få genomföra sin kamp och sina inre åtgärder har det i varje fall icke lett till, utan i stället har man ökat det spanska folkets svårigheter högst väsentligt.

Jag fäste mig också vid vad herr Vougt yttrade om att det hade funnits möjlighet för Sverige att föra en annan politik än att följa non-interventionskommittén, men att Sveriges handlande helt berodde på den svenska opinionens inställning. Jag är dock för min del icke så säker på att den svenska opinionen blev tillfrågad i det ögonblick, när den svenska regeringen första gången vidtog sina dispositioner, vilka ju blevo i hög grad bestämmande för de senare åtgärderna. Den svenska regeringen handlade den gången mycket snabbt, och, såvitt jag förstår, stod den svenska opinionen inför ett fullbordat faktum, innan den fått tillfälle att yttra sig vare sig för eller emot regeringens åtgärder. I varje fall tror jag icke arbetaropinionen varit deciderat för regeringsåtgärderna under de månader, som gått sedan det spanska inbördeskrigets utbrott. Den kontakt jag haft med arbetarvärlden har visat, och samma mening har även framträtt i ledande socialdemokratiska partiorgan, att man icke blott är missnöjd mot regeringens politik utan även mycket starkt bekämpar den. Bland arbetarna finns i själva verket en tämligen deciderad och odiskutabel misstro mot den politik, som har förts i detta fall.

Det är emellertid klart, att man i alla fall, som herr Vougt säger, måste diskutera, om Sverige verkligen skall hålla sig utanför. Jag har för min del icke heller vare sig nu eller tidigare intagit den ståndpunkten, att Sverige bör stå utanför. Jag har ansett, att om svenska regeringen anser, att Sveriges intressen äro betjänta av vårt deltagande i non-interventionspolitiken, så bära vi dock icke gå längre än exempelvis Sovjetunionens regering, som förklarat, att den icke kommer att känna sig mera bunden av överenskommelsen än andra stater göra. En dylik politik har jag ansett under alla förhållanden vara genomförbar för svenska regeringen.

Till slut vill jag uttala den meningen, att om vi efter närmare granskning av denna sak och efter de förklaringar, som ha avgivits från regeringen, för vår del anse oss kunna stödja en sådan politik, så göra vi det i den förhoppningen, att detta verkligen skall göra slut på inblandningen och slut på interventionen i Spanien. Vi göra det därför, att vi äro fast övertygade om att, därest det blir slut på denna inblandning, kommer också den lagliga spanska regeringen och det spanska folket att segra i den kamp, som de i dag föra för demokratien.

Vidare anfördes ej. Med anledning av det därom under överläggningen framställda yrkandet blevo dessa propositioner bordlagda.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarrens bord vilande proposition nr 88, med förslag till lag om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m.

§ 5.

Vidare föredrogs och remitterades till statsutskottet herr *Anderssons* i Falkenberg m. fl. på bordet liggande motion nr 422.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial, nr 2, angående överlämnande till utrikesutskottet av vissa till konstitutionsutskottet hän-

visade motioner i utrikespolitiska ärenden blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3 och 4, statsutskottets utlåtanden nr 25—33, bevillningsutskottets betänkande nr 4, första lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9, andra lagutskottets utlåtande nr 12 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 10—26.

§ 8.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1937 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren

Nils Teodor Ljunggren samtliga avgivna eller 47 röster,

i följd varav herr revisionssekreteraren Nils Teodor Ljunggren blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

Felix Hamrin.

L. E. Birger Gezelius.

Ernst Klefbeck.

K. A. Ryberg.

År 1937 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren

Knut Harald Nissen samtliga avgivna eller 47 röster,

i följd varav herr revisionssekreteraren Knut Harald Nissen blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Felix Hamrin.

L. E. Birger Gezelius.

Ernst Klefbeck.

K. A. Ryberg.

År 1937 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

förutvarande statsrådet

Frans Gustaf Sture Centerwall samtliga avgivna eller 46 röster,

i följd varav förutvarande statsrådet Frans Gustaf Sture Centerwall blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Ernst Klefbeck.

K. A. Ryberg.

Felix Hamrin.

L. E. Birger Gezelius.

År 1937 den 20 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara

av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr byråchefen

Carl Gustaf Ingemar Hellquist samtliga avgivna eller 45 röster,
i följd varav herr byråchefen Carl Gustaf Ingemar Hellquist blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

Ernst Klefbeck.

Felix Hamrin.

K. A. Ryberg.

L. E. Birger Gezelius.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll under rättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Törnkvist* och *Hällgren*, nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande; och

herr *Osberg*, nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, angående elektrifiering av banorna Ånge—Bräcke—Långsele, Bräcke—Östersund och Göteborg—Uddevalla.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Interpellation. Herr *Nordström* i Kramfors, som härefter på begäran erhöi ordet, anförde: Herr talman! De ödesdigra verkningar, som driftinställelserna i Gimo och Karlholm hade för stora delar av nordöstra Upplands befolkning, äro allmänt kända. En stor del av dem, som då kastades ut i arbetslöshet, har emellertid sedan dess dels erhållit annat arbete, dels fått löfte om att få sin utkomst tryggad genom startandet av nya industrier. För ungdomen i Gimo planeras yrkesskolor o. s. v.

Av allt att döma har sålunda en god del av de, som ursprungligen stodo utan förvärvsmöjligheter, erhållit åtminstone tillfälliga sådana.

Enligt vad jag erfarit är detta emellertid inte fallet beträffande befolkningen i Hargshamn, en plats där ju redan före driftsnedläggningen i Gimo genom rationaliseringsåtgärder sedan flera år rått en avsevärt stor arbetslöshet, vilken framför allt drabbat transportarbetarna. Genom nedläggandet av Gimo har praktiskt taget alla möjligheter till förtjänst upphört och till de arbetslösa skara har dessutom tillförts de sågverksarbetare, som arbetade i Gimo-bolagets brädgård i Hargshamn.

Befolkningen i Hargshamn befinner sig därför just nu i en ytterst allvarlig situation. På grund av den permanenta arbetslösheten har man redan fått stifta bekantskap med svälten, men genom personliga lån och oerhörda uppoffringar har man ändock kunnat dra sig fram och även kunnat behålla de egna hem, vilka arbetarna under »de goda åren» låtit uppföra. Hargshamnsborna ha tidigare vid flera tillfällen framfört sin belägenhet för statsmakterna, men hittills utan resultat.

Interpellation. (Forts.)

I samband med att driftsinställelsen vid Gimo blev aktuell, restes med förnyad styrka önskemålet att statsmakterna borde ingripa för att avvärja den katastrof, som hotade en stor del av befolkningen, som med slit och möda skaffat sig s. k. egnahem men nu var fullständigt urståndsatt att fullfölja sina amorteringar och räntebetalningar och därför stod inför exekutiva auktioner på sina hem. Rationaliseringsutredningen, som även studerade läget i Hargshamn, gav i detta sammanhang löftet att egnahemsägarna skulle ersättas för de förluster, som uppstodo, om exekutiva auktioner bleve ett faktum. Sedermera be- myndigade socialstyrelsen länsstyrelsen i Uppsala län att företaga utredning beträffande vissa egnahemsägares läge genom driftsinställelsen, och i samband därmed uppdrogs åt nämnda styrelse, att därest det visade sig nödvändigt för att förhindra exekutiva åtgärder, inkomma med förslag i så god tid, att proposition i ärendet skulle kunna föreläggas 1937 års riksdag. Av detta framgår sålunda, att statsmakterna sökt förbereda hjälp åt de av Gimoaffären drabbade.

Enligt vad jag erfarit synas emellertid inte några hjälpåtgärder ha planerats för Hargshamns hårt drabbade befolkning. Socialministern har visserligen till representanter för egnahemsägarna i Hargshamn meddelat, att han till de olika bankerna och andra intresserade företag uttalat önskemålet att inga sådana åtgärder skulle vidtagas, som kunde frånhända dessa fattiga arbetare deras med mycken möda uppförda små egna hem. Socialministern torde alltså vara av samma uppfattning som jag, att åtgärder böra vidtagas, som förhindra banker och andra penninginstitutioner att genom brutala indrivningar frånhända de arbetslösa deras små egnahem.

Under den sista tiden har emellertid ett 20-tal av dessa egnahemsägare fått anmodan från sina långivare, egnahemsnämnden och hushållningssällskapet, att under första hälften av mars inbetala förfallna amorteringar och räntor. Dessutom är det ett tiotal, som har sina lån privat hos olika banker och som om någon tid står i samma förtvivlade läge. För de nu närmast hotade gäller det ju i de flesta fall summor på mellan 120 och 160 kronor, vilka skola inbetalas under första hälften av mars.

Det torde vara förklarligt, om situationen för dem det gäller har framkallat oro bland Hargshamnsbefolkningen, som ju inte ser sig några som helst möjligheter att kunna fullgöra dessa begärda inbetalningar.

Om också socialministern uttalat vissa önskemål till de olika berörda bankerna, så torde de egnahemsägare som det här gäller inte vara mycket hjälpta med detta, därest inte konkreta åtgärder vidtagas, som ge de hotade möjligheter att behålla sina egnahem. När strax efter valen i höstas Gimobomben exploderade, fanns en sällsynt enig opinion för att samhället hade skyldighet att effektivt ingripa till skydd för de arbetslösa. I det att jag uttalar min glädje över att en del åtgärder blivit vidtagna för att hjälpa, måste jag ändock anse det ovärdigt Sverige att lämna dem, som nu hotas att mista sina smålägenheter, utan skydd mot eventuella exekutiva auktioner på grund av förfallna inbetalningar. Valresultatet i höstas måste ju också tolkas som en uppslutning bakom de partier, som sade sig vilja skydda de fattiga och egendomslösa. Det är följaktligen en mycket berättigad begäran av de i Hargshamn hotade, när de kräva effektivt skydd och förbud för exekutiva åtgärders vidtagande.

På grund av vad jag här framfört ber jag att till socialministern få framställa följande frågor:

Är det herr statsrådet bekant, huruvida rationaliseringsutredningens och länsstyrelsens i Uppsala utredningar fortskridit så långt, att proposition i ären-

Interpellation. (Forts.)

det är att förvänta innevarande riksdag gående ut på att förhindra exekutiva åtgärder mot de av Gimoaffären drabbade egnahemsägarna?

Kan man förvänta att dessa eventuella åtgärder även komma Hargshamnsbefolkningen till godo i så god tid, att de nu från bankinstitutionerna framförda kraven om inbetalningar inte medföra exekutiva åtgärder?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromål beviljades:

herr <i>Nilsson</i> i Göteborg	under	5 dagar	fr. o. m.	den 23 febr.,	
› <i>Åkerström</i>	›	5	›	› 26	›
› <i>Johansson</i> i Krogstorp	›	6	›	› 25	›
› <i>Strindlund</i>	›	3	›	› 23	› och
› <i>Hellberg</i>	›	6	›	› 25	› .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.20 e. m.

In fidem
Sune Norrman.